

Veaceslav URSU,

doctor în drept, conferențiar universitar

al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE TEORETICE PRIVIND ELUCIDAREA CONȚINUTULUI ȘI NATURII JURIDICE A INFRAȚIUNILOR TRANȘNAȚIONALE

Rezumat

În studiul prezent, autorul a încercat de a prezenta anumite aspecte teoretice privind conținutul și natura juridică a infracțiunilor transnaționale prin prisma noțiunilor oferite de doctrina dreptului penal național, dreptului internațional, dreptului penal internațional.

Noțiuni precum „infracțiuni internaționale”, „infracțiuni cu caracter internațional”, „infracțiuni internaționale ale statului”, „infracțiuni convenționale”, „infracțiuni cu „element internațional/ străin”, iar mai nou, „infracțiuni transnaționale” sunt tot mai des utilizate de către doctrinarii din domeniu, inclusiv, aceste noțiuni se regăsesc în conținutul actelor normative internaționale.

În context, elucidarea naturii juridice și a conținutului infracțiunilor analizate a devenit absolut necesară și indiscutabilă. De altfel, existența unor definiții unanim acceptate ale acestor noțiuni, apartenența lor ramurală diferită (cu noțiunile în cauză operează dreptul internațional, dreptul penal internațional, dreptul penal național al statelor etc.) contribuie la interpretarea și înțelegerea neuniformă a esenței și naturii juridice a instituțiilor menționate.

Cuvinte-cheie: infracțiuni internaționale, infracțiuni cu caracter internațional, infracțiuni internaționale ale statului, infracțiuni convenționale, infracțiuni cu „element internațional/ străin”, infracțiuni transnaționale.

Summary

In the current study, the author attempted to present some theoretical aspects regarding the content and legal nature of transnational crimes in the light of the notions of the doctrine of national criminal law, international law, international criminal law.

Notions such as "international offenses", "international offenses", "international offenses of the state", "conventional offenses", "international/ foreign offenses", and more recently "transnational crime" by doctrines in the field, including these notions are contained in the content of the international normative acts.

In this context, the elucidation of the legal nature and content of the offenses under consideration became absolutely necessary and indisputable. Moreover, the lack of unanimously accepted definitions of these notions, their different branches (with international law, international criminal law, national criminal law etc.) contribute to the non-uniform interpretation and understanding of the essence and legal nature of mentioned institutions.

Keywords: international offenses, international offenses, international offenses of the state, conventional offenses, international / foreign offenses, transnational crime.

Introducere. În doctrina juridică internațională, dar și națională tot mai des sunt utilizate noțiuni precum „infracțiuni internaționale”, „infracțiuni cu caracter internațional”, „infracțiuni internaționale ale statului”, „infracțiuni convenționale”, „infracțiuni cu „element internațional/ străin”, iar mai nou, „infracțiuni transnaționale”.

Inexistența unor definiții unanim acceptate ale acestor noțiuni, apartenența lor ramurală diferită (cu noțiunile în cauză operează dreptul internațional, dreptul penal internațional, dreptul penal național al statelor etc.) contribuie la interpretarea și înțelegerea neuniformă a esenței și naturii juridice a instituțiilor menționate. Consecința negativă a acestei situații o reprezintă impedimentele apărute la încadrarea juridică a unor astfel de fapte, determinarea jurisdicției entităților de aplicare a dreptului, inclusiv probleme care apar în calea cooperării internaționale în domeniul combaterii și prevenirii unor tipuri/ categorii de infracțiuni sau de criminalitate, la general.

În articolul dat am încercat să aducem o claritate relativă în ceea ce privește noțiunea și natura juridică a acestor instituții juridice. În acest scop, au fost analizate diverse surse bibliografice, legislația pertinentă, atât națională, cât și cea internațională, folosindu-se metodele științifice de cercetare ca cea logică, comparativă, analiza etc.

O definiție legislativă a infracțiunii transnaționale nu se regăsește nici în legislația națională și nici în dreptul internațional. Totodată, Convenția ONU împotriva criminalității organizate transnaționale (în continuare Convenția) (adoptată prin Rezoluția 55/25 a Adunării Generale a ONU la 15.11.2000), pentru prima dată a elucidat trăsăturile infracțiunii, care are caracter transnațional.

În conformitate cu pct. 2 art. 3 al Convenției o infracțiune este de natură transnațională dacă:

- a) este săvârșită în mai mult de un stat;
- b) este săvârșită într-un stat, dar o parte substanțială a pregătirii, planificării, conducerii sale sau a controlului său are loc într-un alt stat;
- c) este săvârșită într-un stat, dar implică un grup infracțional organizat care desfășoară activități infracționale în mai mult de un stat; sau
- d) este săvârșită într-un stat, dar are efecte substanțiale într-un alt stat.

Fiind ratificată prin Legea RM nr. 15 din 17.02.2005, Convenția servește drept bază juridică pentru asistența juridică, inclusiv pentru cooperarea subdiviziunilor operative ale țărilor membre în scopul relevării, prevenirii, curmării, descoperirii și investigării tuturor infracțiunilor care implică jurisdicția și interesele a două sau a mai multor state.

Un interes deosebit îl prezintă prevederile art. 5 al Convenției în care este definită incriminarea (criminalizarea) participării la un grup criminal organizat. În speță, conform pct.1 art. 5, fiecare stat parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, dacă a fost săvârșită cu intenție:

- a) unuia sau altuia dintre actele următoare sau ambelor, ca infracțiuni distincte de cele care implică o tentativă de activitate infracțională ori consumarea acesteia:

- (i) faptei de a se înțelege cu una sau cu mai multe persoane în vederea săvârșirii unei infracțiuni grave cu un scop legat direct ori indirect de obținerea unui avantaj financiar sau a altui avantaj material și, când dreptul intern o cere, implicând un act săvârșit de unul dintre participanți în baza acestei înțelegeri ori implicând un grup infracțional organizat;

(ii) participării active a unei persoane care are cunoștință fie de scopul și de activitatea infracțională generală a unui grup infracțional organizat, fie de intenția sa de a săvârși infracțiunile în cauză:

- activităților infracționale ale grupului infracțional organizat;
- altor activități ale grupului infracțional organizat, când această persoană știe că participarea sa va contribui la realizarea scopului infracțional sus-menționat;
- b) faptei de a organiza, a conduce, a facilita, a încuraja sau a favoriza prin ajutor ori sfaturi săvârșirea unei infracțiuni grave implicând un grup infracțional organizat.

În Convenție sunt enumerate semnele incriminării spălării produsului infracțiunii (art. 6), ale corupției (art. 8), împiedicării bunei funcționări a justiției (art. 23).

Caracteristica activității criminale organizate prezumă analiza tipurilor sale de bază. În asemenea caz, pot fi enumerate aproape toate infracțiunile prevăzute de codurile penale ale majorității statelor și care pot fi săvârșite de către formațiuni criminale organizate:

- unele (ca trafic de droguri, arme sau muniții, de persoane etc.) în calitate de activitate criminală de bază;
- altele (omoruri, vătămări corporale sau ale sănătății), ca metode de înlăturare a concurenților;
- trei (infracțiuni de corupție: activă, trafic de influență etc.) ca formă de autoapărare de la identificare și depistare;
- patru (evaziuni fiscale, spălare de bani) ca metodă de salvare a capitalului criminal;
- cinci (crearea de întreprinderi fictive) drept metodă de legalizare a activității sale criminale etc. Din acest motiv, enumerarea tuturor infracțiunilor care pot fi comise de către formațiunile criminale organizate este apriori imposibilă.

Astfel, pot fi enumerate, practic, toate infracțiunile prevăzute în legislațiile penale ale statelor lumii, care se comit de către organizațiile criminale. Lista infracțiunilor puse în discuție este determinată de scopul final al organizațiilor criminale organizate, și anume, scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice (legislatorul moldovean a prevăzut expres scopul enunțat la art. 47 CP al RM).

Astfel, prin infracțiuni transnaționale vom înțelege infracțiunile care atențază la relațiile sociale, valorile sau interesele ocrotite de legislațiile penale ale două sau mai multor state și la care subiecți ai componentelor de infracțiune sunt cetățenii unor state străine, săvârșite în scopul obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice. Anume totalitatea infracțiunilor transnaționale, săvârșite de către formațiunile criminale organizate, alcătuiesc baza criminalității organizate transnaționale.

La etapa actuală, lupta cu criminalitatea națională este dificilă, inclusiv, din cauza majorării cotei infracțiunilor transnaționale. Nivelul înalt al unor categorii de infracțiuni (ca terorismul, traficul de droguri, circuitul ilegal al armelor, muni-

țiilor și substanțelor explozive, traficul ilegal al substanțelor radioactive, falsuri de bani, hârtii de valoare, titluri de valoare, spălarea banilor, furturi de autovehicule, escrocherii prin utilizarea unor mijloace de plată contemporane, criminalitatea informațională, contrabanda cu opere de artă, cu organe și țesuturi umane, capturarea transportului auto, avia, maritim etc.) este legat direct cu internaționalizarea vieții contemporane a comunității internaționale, și în primul rând, cu internaționalizarea însăși a criminalității. Acestea sunt infracțiunile care au aceleași caracteristici aproape în toate statele lumii și care depășesc hotarele naționale.

În legătură cu aceasta, problema criminalității, care până nu demult reprezenta afacerea internă a unei țări, nu poate fi rezolvată de către guvernele statelor la nivel intern. Cooperarea internațională a statelor lumii în lupta cu infracțiunile de importanță internațională este legată de anumite impedimente și dificultăți ca: posibilitățile limitate ale jurisdicției naționale, lipsa unor metode și mijloace de identificare și investigare a acestor infracțiuni. Statele, în procesul activității lor comune, paralel cu soluțiile individuale concrete în probleme de asistență juridică, elaborează convenții bilaterale și regionale, orientate spre reglementarea unor probleme care apar în practica cooperării internaționale în materia calificării infracțiunilor ce atentează la interesele mai multor țări și care comportă un pericol social internațional.

Un loc deosebit în astfel de convenții îl ocupă prevederile care conțin definițiile componentelor concrete de infracțiune, în calitate de standard comun, și care este coordonat între statele membre, și care este destinat aplicării în legislația penală națională. Statele-părți ale convențiilor își asumă anumite obligații de a asigura corespunderea dintre reglementările naționale și cele internaționale, care ar garanta încadrarea juridică a infracțiunilor cu caracter internațional ca faptă pedepsibilă penal de legislația națională. Cu alte cuvinte, statul membru asigură ca fapta recunoscută infracțiune în convenție să fie calificată drept infracțiune și la nivelul legislației naționale proprii. În legătură cu aceasta, tot mai importante devin prevederile actelor normative internaționale în care se indică asupra obligativității adoptării măsurilor necesare, îndreptate spre perfecționarea legislației penale naționale destinată luptei cu infracțiunile internaționale și infracțiunile cu caracter internațional. În conformitate cu recomandările convenției, fiecare stat-membru este obligat, în legislația penală națională, să califice faptele corespunzătoare drept infracțiuni penale și, cu considerarea gradului și caracterului prejudiciabil înalt, să stabilească pedepse penale respective.

Legislația penală a Republicii Moldova conține mai multe componente de infracțiuni rezultate din convențiile internaționale la care este parte sau pe care le-a ratificat prin legi interne (așa-numitele norme convenționale, adică norme ale CP care au fost incluse în legea penală în baza unor convenții internaționale).

Tragerea la răspundere penală pentru infracțiunile rezultate din normele internaționale este obligatorie în cazurile când ultimele sunt prevăzute în convenții încheiate sau ratificate (mai ales în cazul când în conformitate cu actele internaționale astfel de norme sunt incluse în legislația penală națională).

La etapa actuală, în dreptul internațional nu există un izvor codificat în care ar fi incluse normele convenționale ce reglementează rapoartele juridico-penale. În context, vom invoca ideea profesorului Pella, care, încă în anul 1935, propunea crearea unui „cod penal mondial”.

Ni se pare că funcția de bază a normelor internaționale care au importanță juridico-penală, și care sunt comune pentru toate statele, este cea de a înlătura conflictele (divergențele) dintre legile penale ale diferitor state. Aceste norme:

a) se află în convențiile internaționale privind protecția juridico-penală a ordinii de drept internaționale, în primul rând, a păcii și securității omenirii;

b) sunt convenționale și generează pentru statele părți ale convențiilor obligații juridice internaționale (pozitive și negative) de a adopta legi penale corespunzătoare, fie de a le aplica nemijlocit în dreptul lor național (datorită onorării acestor obligații de către statele membre, și apare dreptul identic după conținut în diferite state).

În context, apare o problemă de diferențiere dintre infracțiunile internaționale (ca de exemplu, infracțiunile de război, genocid, ecocid, apartheid etc.) și infracțiunile cu caracter internațional (de exemplu, luarea de ostatici, pirateria, contrabanda, deturnarea navelor aeriene, navale, maritime, etc.). Drept criterii generale de diferențiere a acestor categorii de infracțiuni vom recunoaște:

1. încălcarea de către state a obligațiilor internaționale, rezultate din convenții;

2. survenirea răspunderii penale internaționale a persoanei fizice (persoanelor), vinovate de comiterea unor astfel de infracțiuni și care acționa în numele statului, fie a acționat nu în numele statului, însă statul, din cauza faptului că nu a întreprins măsurile necesare pentru prevenirea și contracararea infracțiunilor respective, devine în mod obligatoriu subiect al răspunderii internaționale. Totodată, pentru stabilirea răspunderii internaționale (penale), nu este obligatoriu ca infracțiunile internaționale să fie criminalizate în legislația națională.

3. infracțiunile internaționale atentează la interesele nu doar a unui stat anume, dar pun în pericol ordinea de drept internațională, la general.

Infracțiunile cu caracter internațional sunt infracțiunile penale în privința cărora sunt adoptate convenții internaționale multilaterale.

Un alt grup de infracțiuni care constituie obiect al preocupării comunității internaționale reprezintă infracțiunile componente ale cărora nu se includ în noțiunea infracțiunilor internaționale sau infracțiunilor cu caracter internațional. Acestea sunt infracțiunile penale, care depășesc hotarele unui stat anume, și care dobândesc caracter internațional doar în anumite situații concrete în legătură cu faptul constatării în componența sa a unui element internațional „străin” (spre exemplu, răpiri de copii, anumite delapidări sau sustrageri ale proprietății, escrocherii etc.). Cu referire la asemenea infracțiuni, de obicei, sunt încheiate convenții bilaterale între state cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, civilă sau contravențională, și care au menirea de a contracara tentativele infractorilor de a se eschiva de la răspunderea penală peste hotarele statului, inclusiv, de a preveni „spălarea” obiectelor dobândite pe cale criminală peste hotare etc. Există

date statistice care confirmă scoaterea mijloacelor financiare peste hotarele țării în scopul „spălării” lor, sumele fiind uriașe, partea cea mai mare a acestor sume având proveniență criminală. Furturile de autovehicule și transportarea acestora peste hotarele statelor a căpătat, în ultimul timp, o răspândire foarte largă, în special, acest gen de infracțiuni fiind „afacerea” structurilor organizate criminale internaționale.

În totalitatea lor, toate infracțiunile din grupul analizat pot fi numite transnaționale, adică, infracțiuni care tranzitează granițele de stat și care creează pericol pentru mai multe state, sau chiar pentru comunitatea mondială, la general.

Considerăm că noțiunea „transnaționale” exprimă cel mai reușit esența criminalității care depășește hotarele statelor.

Termenul „transnațional” este utilizat pentru desemnarea fluxului de informații, de bani, obiecte fizice, de oameni sau alte mijloace materiale (și nemateriale) peste hotarele unei țări. Unii autori limitează grupul infracțiunilor transnaționale doar prin infracțiunile comise de către corporațiile criminale transnaționale, fie de către formațiunile criminale organizate (grupuri criminale, asociații criminale). Totodată, spre exemplu, autorul Ivanov E.A. recunoaște că o definiție criminologică și juridică a noțiunii de criminalitate transnațională, până la etapa actuală, nu a fost elaborată¹.

Infracțiunile internaționale sunt concepute și săvârșite în perioade de dezvoltare relativ pașnică a relațiilor dintre state, iar genocidul – în interiorul unui stat. Din acest considerent, este foarte important ca toate statele să aibă în legislațiile lor penale interne legi speciale, care ar prevedea răspunderea penală pentru infracțiunile contra păcii și securității omenirii, fapt care ar contribui la instaurarea păcii și la apărarea drepturilor omului, la general.

În ce privește infracțiunile cu caracter internațional, în dreptul internațional acestea nu sunt definite și nu există un termen uniformizat care le-ar desemna. De aceea, în diferite surse bibliografice pot fi întâlnite diverse definiții: „infracțiuni internaționale de drept penal general”, „infracțiuni care atentează la ordinea de drept internațională”, „infracțiuni convenționale” etc. Până la urmă, denumirea acestor infracțiuni nu are importanță de esență, deoarece desemnează aceleași componente de infracțiuni.

Infracțiunile cu caracter internațional se atribuie la categoria infracțiunilor grave și deosebit de grave, pe motiv că atentează concomitent la ordinea de drept internațională și națională, la drepturile și libertățile omului, la cooperarea statelor în domeniile economic, cultural, comerțului și prezintă pericol social pentru statele lumii. Gradul prejudiciabil și pericolozitatea socială a acestor infracțiuni constă nu atât în conținutul și natura juridică a faptelor infracționale, cât este determinat de gradul său de răspândire internațională.

Prin natura lor juridică, infracțiunile cu caracter internațional, comparativ cu infracțiunile internaționale, sunt general penale, dar cu „element internațional”.

¹ Иванов Э. А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. М., 1999.

Concluzii. Astfel, putem defini categoriile de bază (tipurile principale) ale infracțiunilor transnaționale:

1. *Infracțiunea internațională* – reprezintă fapta care atentează la bazele ordinii de drept internaționale, relațiile internaționale constituite între state, interesele unanim recunoscute ale comunității mondiale, și care este însoțită de amenințarea integrității/ indivizibilității naționale, vieții și sănătății populației unui sau mai multor state. Răspunderea pentru o astfel de infracțiune survine, înainte de toate, în conformitate cu prevederile convențiilor internaționale, de obicei, la nivelul ONU, inclusiv conform legislațiilor penale naționale ale statelor suverane.

2. *Infracțiunea cu caracter internațional* – reprezintă fapta care atentează, de asemenea, la ordinea de drept internațional, dar în proporții mai mici, ea aduce atingere nu bazelor fundamentale ale relațiilor internaționale, ci unor aspecte ale acestora. Răspunderea pentru săvârșirea acestor infracțiuni survine în conformitate cu convențiile internaționale (care deseori au un caracter regional) și conform prevederilor legislației penale naționale.

3. *Infracțiunea cu „element internațional”* – o constituie fapta care comportă caracter sau conținut internațional, doar în legătură cu faptul că în acesta se evidențiază așa-zisul, „element internațional” (spre exemplu, participanții (complicii) sunt cetățeni ai unor state diferite, victima este cetățean al altui stat etc.). O asemenea faptă nu atentează la ordinea de drept internaționale, ci doar aduce atingere relațiilor dintre două (câteodată, mai multe) state. Răspunderea pentru astfel de fapte survine conform legislațiilor penale naționale. Statele pot încheia convenții bilaterale în vederea luptei cu unele dintre aceste infracțiuni (spre exemplu, privind combaterea și lupta cu „spălarea de bani”).

Astfel, reieșind din teoria și practica dreptului internațional penal și dreptului penal național, în structura infracțiunilor transnaționale pot fi identificate infracțiunile internaționale, infracțiunile cu caracter internațional și infracțiunile cu „element internațional”, sau, altfel spus, legate de străini.

În același timp, în teoria dreptului penal internațional este relevată/ evidențiată bussines-criminalitatea transnațională, alcătuită din infracțiunile îndreptate spre obținerea sistematică a veniturilor/ profiturilor prin intermediul utilizării criminale a relațiilor economice internaționale. Acest tip de criminalitate este unul dintre cele mai periculoase și prejudiciabile și care este săvârșită de către organizații de diverse tipuri (atât criminale, cât și legale), inclusiv de către grupuri de persoane și infractori individuali. Criminalitatea în cauză se deosebește prin următoarele trăsături, cum ar fi funcționalitate, structurizare și caracter instituțional².

În conformitate cu clasificarea ONU, toate infracțiunile transnaționale pot fi divizate în 17 grupuri: spălarea banilor, terorism, furturile operelor de artă și ale obiectelor de cultură, furtul proprietății intelectuale, comerțul ilegal cu arme și muniții, deturnarea avioanelor, pirateria maritimă, deturnarea transportului terestru, escrocherii cu asigurările, criminalitatea informațională, ecologică, traficul ființelor umane, organelor umane, traficul ilegal de droguri, insolvabilitatea fictivă, penetrarea bussinesului legal (acaparare de tip „rider”), infracțiunile de corupție.

² Лунеев В.В. Преступность XX века.-М.,1997. p.134.

Astfel, în interpretarea ONU infracțiunile transnaționale și infracțiunile cu caracter internațional sunt identice. Nu putem fi de acord cu o asemenea abordare. Clasificarea criminalității transnaționale, elaborată de către ONU, demonstrează impactul negativ enorm al criminalității asupra vieții persoanelor private, asupra diverselor ramuri ale economiei și economiei mondiale, la general.

În acest sens, cooperarea internațională constituie condiția necesară și obligatorie în lupta cu criminalitatea internațională.

Comisia ONU pentru prevenirea criminalității și justiția penală (UNCCPCJ) consideră că este imperativ necesar de a asigura extrădarea infractorilor sau de a-i urmări penal, de a opera schimb de informații, de a asigura ajutorarea tehnică, de a reprimă trecerea frontierelor de către infractori, a contrabandiștilor cu armament, muniții, inclusiv echipamente și substanțe care pot fi utilizate pentru producerea armelor nucleare, biologice, chimice etc.

Concluzionând, vom atenționa asupra următoarelor:

În primul rând, prin infracțiuni transnaționale vom înțelege infracțiunile care atentează la relațiile sociale, interesele sau valorile, apărute de legislațiile penale ale două sau mai multor state, subiecți ai cărora sunt cetățenii străini care, de regulă, au drept scop obținerea unor profituri economice, financiare sau accesarea la putere. Totalitatea infracțiunilor transnaționale săvârșite de către formațiunile criminale organizate (GCO sau O(A)C) alcătuiesc baza criminalității organizate transnaționale (pentru combaterea căreia a fost adoptată Convenția din 2000).

În al doilea rând, este necesar de evidențiat trei tipuri/ categorii de infracțiuni transnaționale: infracțiunile internaționale, infracțiunile cu caracter internațional și infracțiunile cu „element internațional/ străin”.

În ce privește esența și natura juridică a tipurilor/ categoriilor de infracțiuni menționate supra, o analiză a acestora constituie obiect de studiu separat.

BIBLIOGRAFIE

1. Convenția ONU împotriva criminalității organizate transnaționale, adoptată la 15.11.2000.
2. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat la 18.04.2002 cu modificările și completările ulterioare.
3. Годунов И.В. Транснациональная организованная преступность в России. М., 2001.
4. Иванов Э. А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. М., 1999.
5. Карпец И.И. Преступления международного характера. М. 1979.
6. Левин Д.Б. Ответственность государств в современном международном праве. М., 1996.
7. Лунев В.В. Преступность XX века. М., 1997.